

ASOS JOURNAL

The Journal of Academic Social Science

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 85, Aralık 2018, s. 205-217

Yayın Geliř Tarihi / Article Arrival Date

24.11.2018

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

26.12.2018

Dr. Öğr. Üyesi Nalân DANÂBAŞ

Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Seramik Anasanat Dalı
nalandanabas@gmail.com

ORGANİK ÜRÜNLERİN BÜYÜSÜ... OBRAVA

Öz

Seramiğin tarihi, uygarlık kadar eskidir. Kil, suyu uzun süre muhafaza eden, ıslanınca şekil alabilen bir malzemedir. Seramiğin M.Ö. 6000 yıllarında Anadolu’ da üretildiği bilinmekle birlikte, Çatalhöyük’te bulunan seramik parçaları, bozulmadan günümüze ulaşmış ve insanlık tarihi hakkında ilk ipuçlarını bizlere sunmuştur. Binlerce yıl bozulmadan günümüze gelen seramikler, yazı, sembol ve resimler aracılığıyla, uygarlıkların yaşam tarzlarını ve kültürel farklılıkları hakkında günümüze bilgi vermektedir. İlk seramiklerin M.Ö. 6000 yıllarında Anadolu’ da bulunmasından sonra, ilk sırlı seramiklerin de M.Ö. 4000 yıllarında Mısır’ da ortaya çıktığı bilinmektedir. Ayrıca seramik doğal yollar ile doğadan elde edildiği için, sağlıklı ve doğaya zarar vermeyen bir malzemedir. Tarihten günümüz seramiğine gelene kadar, malzeme üzerinde birçok pişirim tekniği kullanılmıştır. Bu tekniklerin en önemlileri Raku pişirim tekniği, Odunlu pişirim tekniği, Obvara pişirim tekniği, Sagar pişirim tekniği, Redüksiyon pişirim tekniği, Çukur pişirim tekniği, Macsabal pişirim tekniği, Tuzlu pişirim tekniğidir. Araştırmada Obvara pişirim tekniği ve bu teknikle yapılan geleneksel uygulamaların, çağdaş sanata yansımaları ve bu tekniği kullanan birkaç sanatçının çalışmaları üzerinden örneklerle ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: Seramik, Teknik, Obvara, Çağdaş Sanat

OBVARA THE MAGIC OF ORGANIC PRODUCTS

Abstract

The history of ceramics is as old as civilization. Clay is a material that absorbs water for long periods and can take shape after being wet. Although it is known that the ceramics was produced in Anatolia around 6000 BC, the pieces of ceramics found in Çatalhöyük have survived to the present day and presented the first clues about the history of mankind. Ceramics, which have survived for thousands of years, provide information about the lifestyles and cultural differences of civilizations through writing, symbols and paintings. It is known that after the first ceramics were found in Anatolia around 6000 BC, the first glazed ceramics appeared in Egypt around 4000 BC. Ceramic is also a material that does not harm the environment because it is obtained from nature by natural methods. Many firing techniques have been used on clay from past to today's ceramic. The most important of these techniques are raku firing, wood firing, obvara firing, saggar firing, reduction firing, pit firing, macsabal firing, salt firing techniques. In this study, Obvara firing technique and the traditional applications made with this technique are discussed with examples from the works of several artists using this technique.

Keywords: Ceramic, Technique, Obvara, Contemporary Art

Obvara pişirim tekniği Ruslara ait olan ve geleneksel bir pişirim tekniğidir. Bu teknik 500 yıldan fazla bilinmekte olup, tarihi antik çağlara dayanmaktadır. Obvara 12. yüzyılda Doğu Avrupa'da Belarus, Estonya ve Letonya' da ortaya çıkmıştır. Teknik, Letonya' da "karalanmış kaplar", Litvanya' da "maya çömleri", Rusya' da ise "haşlanmış seramikler" olarak adlandırılmaktadırlar. Organik ürünlerin bisküvi parçaları üzerinde, sıcaklığında etkisi ile yanma etkilerinin oluşturduğu bir tekniktir Obvara. Obvara pişirim tekniği hakkında yeterli yazılı belge olmamakla birlikte, yapılan uygulamalarla literatüre yavaş yavaş girdiği görülmektedir.

Ayrıca, Obvara sadece dekoratif amaçlı üretilmemiş, mutfak eşyası olarak da üretilmiş olup, tahıl saklamak için de çok uygun olduğu bilinmektedir. Geleneksel Rus çömleri, bu kaplardaki yiyeceklerin; doğal hallerini uzun süre koruduklarını, içerisinde bulunan yiyecek ve içeceğin uzun süre sıcaklığını/soğukluğunu koruduğunu deneyimlemişlerdir. Tüm bu özelliklerinin yanı sıra, inanişaya göre, ürün üzerinde oluşan göze benzeyen işaretler, yiyecekleri ruhlardan ve nazardan korumaktaydı.

18. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar yaygın olarak kullanılan obvara, günümüzde yeniden uygulanmaya başlayıp, sır kullanılmadan yapılan bir tekniktir ve sırsız pişirim teknikleri arasında yer almaktadır. Sırsız özelliği olduğu için zaman içerisinde değişmekte ve uzun süre suya maruz kaldığında da bozulmaktadır. Yine bu yüzyıl içerisinde halkın gelir düzeyinin artmasıyla birlikte, daha pahalı olan sırlı kaplar alınmaya başlanmış, ancak bu teknik varlığını sürdürmeye devam etmiştir.

Seramik parçaları 700 ile 1000 dereceye ulaştığında fırından çıkarılarak un, şeker, süt, bira, buğday, pirinç, darı, yulaf, maya(kuru veya yaş) ve ılık su karışımına daldırılmaktadır. Bu karışıma daldırılan parçalar bir kez de temiz suya daldırılarak şoklandıktan sonra sonuca ulaşı-

maktadır. Redüksiyon etkilerinin ve rengin ortaya çıkması, daldırılan karışıma, ısıya ve süreye bağlıdır. Ayrıca işlem tesadüflere oldukça açıktır. Karışım oluşturulurken içerisindeki organikler değişim gösterebilir ve sonuçta sarıdan siyaha kadar tonlamalar görülebilmektedir. Parçaların renklerinin belirgin olması için, beyaz renkli killerin kullanılması daha iyi sonuçlar vermektedir. Şamotlu kil ya da kırmızı kil kullanımında görünümün etkisinin azaldığı izlenmiştir. Formların karışıma daldırılış biçimleri, (yatay, dikey) hız ve süre farklılıkları çıkan sonuçları etkilemektedir. Parçaların karışıma daldırılmaları 3/5 saniyeyi geçmemelidir. Aksi takdirde istenmeyen çok koyu renkler meydana gelebilir. Ayrıca Obvara pişirim tekniğinde kullanılacak olan kilin termal şoklara dayanıklı olması gerekmektedir. Obvara pişirim tekniği daha çok dekoratif seramik ürünlerde kullanılmaktadır. Aslında sanatçının kendisini geliştirmek ve deneyim kazanması için oldukça heyecan verici bir tekniktir. Bu tekniği uygulamak için, karışım fırınlamadan üç gün önce mayalanmaya bırakılır ve günde bir kez karıştırılır. Bu işlemin en zor kısmı, bir çift maşa yardımıyla ürünü fırından çıkartmak ve önce mayaya sonra da suya daldırmaktır. Obvara, seramik sanatçıları için, redüksiyon ile görsel efektler elde etmenin bir yolu olurken, kullanılan malzemelerin çeşitliliği de sonuçları zenginleştirmektedir. Organik malzeme çeşitliliği kültürlere göre değişiklik göstermektedir.

Bu araştırmada, seramik sanatının ve sanatçıların obvara pişirim tekniği ile olan ilişkisinin günümüz seramik sanatına yansımaları Marcia Selsor, Jane Jermyn, Karen Sands, Betül Demir Karakaya, Metin Ertürk ve Üniversitelerin yaptığı çalışmalar ile örneklendirilecektir.

Obvara pişirim tekniğini uygulayan seramik sanatçılarından **Marcia Selsor**, doğadan ilham alarak yapıtlarını oluşturmuştur. Sanatçı, Obvara pişirim tekniğini uygulamak için, çamur tornasında çektiği formların üzerinde krakle yüzeyler elde etmiştir. 1985–86 yılları arasında 48 çömlek merkezini ziyaret eden sanatçı, gittiği merkezlerde o yöreye ait çalışmaları belgelemiştir. Ve bu belgeler ışığında Obvara pişirim tekniğini uygulamaya başlamıştır. Marcia Selsor, Jane Jermyn' in karışımı olan 1 kg. un, ½ poşet kuru maya, 1 çorba kaşığı şeker ve 8/10 litre su karışımını kullanmaktadır.

Resim 1,2,3 - <https://www.marciaselectorstudio.com/obvara.html> - 03 Kasım 2018

Resin 4 - <https://www.marciaselectorstudio.com/obvara.html> - 03 Kasım 2018

Resim 5,6 - <https://www.marciaselectorstudio.com/obvara.html> - 03 Kasım 2018

Resim 7,8 - <https://www.marciaselsorstudio.com/obvara.html> - 03 Kasım 2018

Resim 9,10 - Rememberance; Every Life is a Book - Anma; Her hayat bir kitaptır <https://www.marciaselsorstudio.com/obvara.html> - 03 Kasım 2018

Selsor, 11 Eylülde yaşanan facianın üzerine “Her hayat bir Kitaptır “ adlı çalışmasında, bu olayda hayatını kaybeden insanlara bir göndermede bulunmuştur.

Obvara pişirim tekniğini kullanan bir diğer sanatçı **Jane Jermyn**’ dir. Jane Jermyn, 40’ lı yaşların ortasında seramik çalışmalarına başlamış, 2001 yılında West Wales Sanat Okulu’ ndan

lisans derecesi almış ve 2009 yılında da Dublin' de ki Ulusal Sanat ve Tasarım Koleji'nden mezun olmuştur.

Jermyn, Doğu Avrupa pişirim tekniği olan Obvara' yı 2009 yılında Belarus da bir atölye çalışması yapana kadar küresel bir paylaşımda bulunmamıştır. Ayrıca Obvara Doğu Avrupa' da yapılırken, Batı dünyasında bu tekniği bilen az sayıda sanatçı bulunurken, Jermyn sayesinde onlarca Batı ülkesi Obrava' yı öğrenmiştir. Soyut, organik formlarda uzmanlaşan İrlandalı Seramikçi Jane Jermyn, çalışmalarını Avrupa çapında ve dünyanın birçok farklı bölgesinde sergilemektedir. Sanatçı, ilham kaynağı olarak kaya yüzeylerinden, jeolojik oluşumlardan ve çürümüş alanlardan etkilenmektedir. Jermyn, 1 kg. un, ½ poşet kuru maya, 1 çorba kaşığı şeker ve 8/10 litre su karışımını kullanmaktadır. Ayrıca, çalışmalarında kilin cinsinin ve boyutlarının önemli bir faktör olduğunu ve çalışmalarını 700–900 derecede gerçekleştirdiğini belirtmektedir. Sanatçı, Hacettepe Üniversitesinin etkinliği olan II. Macsabal Odunlu Pişirim Sempozyumuna katılmış ve Metin Ertürk ile bir workshop gerçekleştirmiştir.

Resim 11 - <http://janejermynceramics.com/obvara-firing-technique> - 15 Eylül 2018

Resim 12,13,14,15,16 - <http://janejermynceramics.com/obvara-firing-technique> - 15 Eylül 2018

Obvara pişirim tekniğini kullanan diğer sanatçı, **Karen Sands** geleneksel olmayan bir eğitim süreci yaşamıştır. Kil ile buluşması 40 yıl öncesine dayanmaktadır. Sands' in seramiklere olan yaklaşımı yıllar içinde değişerek Raku tekniğini kullanmasına neden olmuştur. Daha sonra bir raku tipi olan Obvara' yı keşfederek çalışmalarını sürdürmüştür. Tek isteği, yaptığı çalışmalarını kendisi kadar başkalarının da beğenmesidir.

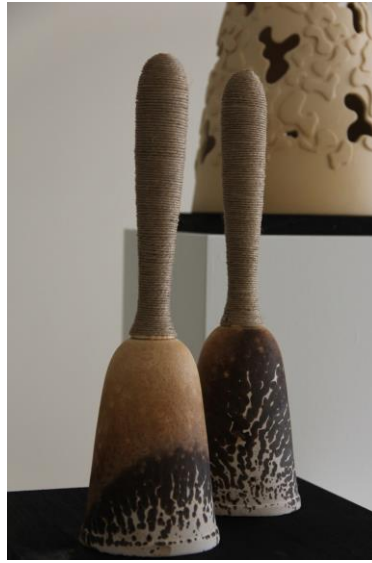
Resim 17,18 <https://tr.pinterest.com/pin/426716133419876927/> 4 Kasım 2018

Resim19,20-<https://tr.pinterest.com/pin/426716133419876927/> 4 Kasım 2018

Betül Demir Karakaya, 2015 yılında “sesime Ses Ver” başlıklı sergisinde seramik çan uygulamaları yapmıştır. Sergisini oluştururken raku tekniğinin yanı sıra obvara tekniğini de

uygulayan Karakaya, sergi manifestosunu “ Seramik çanlar sanatçının egosundan vazgeçişinin işaretini taşır... İzleyiciyi kurduğu oyuna davet eder... bu oyun sayesinde izleyici ile iletişime geçer... insanlığın ortak mirası ruh; farklı seslerin tınısında harekete geçer... etkileşimin dinamizmi bir diyaloga dönüşür... bu sanatçının ifadesidir... dokunarak, vurarak, hissederek ve duyarak kurduğu ilişki izleyicinin sesi olur... diyalog başlar... sıra sende...sesime ses ver ” (Betül Demir Karakaya) şeklinde açıklamaktadır.

Resim 21,22 - Kalıpla ve elle şekillendirme, renkli bünye. Obvara pişirim – 15 Kasım 2018

Birçok pişirim tekniği ile Obvara pişirim tekniğini de uygulayan bir diğer sanatçı **Metin Ertürk**' tür. Uşak Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü' nden mezun olan sanatçı 2013 yılında Erasmus programı kapsamında, İngiltere' de Mihel François porselen atölyesinde çalışmalar yapmış, Gladstone Fired Up projesinde Wall Haves asistanı olarak görev almıştır. Ertürk, çalışmalarında alternatif pişirim tekniklerini uygulamış ve bu tekniklerin yanında Obvara tekniğini de kullanmış sanatçılarımızdan biridir.

Resim 23, 24, 25 - Döküm çamuru, 1000C Obvara Pişiri-
mihttps://tr.pinterest.com/pin/612771093020889367/ 4Kasım 2018

Obvara pişirim tekniği, birçok sanatçı grubu ve üniversite akademisyenleri tarafından sempozyumlarda ve çalıştaylarda uygulanmıştır. Bu etkinliklere örnek verecek olursak, Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik bölümü akademisyenleri ve öğrencileri obvara pişirim tekniğini uygulayarak üniversite yerleşkesinde Olbia Sanat Galerisinde bir de sergi aç-

mişlardır. 35 akademisyenin ve öğrencinin katıldığı bu çalıştay hakkında Dr.Öğr.Üyesi Figen Işıktan ilkel pişirim tekniklerinden biri olan obvara' nın fakültede ilk kez denendiğini, etkinliğin sonunda toprağın çamura dönüştürüldüğünü, elde şekillendirilen formların varilden oluşturulan 900 derece sıcaklıktaki raku fırını içerisine bırakıldığını, formların uzun saplı maşalarla ateş içerisinden alındığını, başka bir kaptaki bira karışımı sıvılaştırılmış hamur mayasına daldırılıp şoklama yapıldığını ve objeler üzerinde birbirinden farklı efektler oluştuğunu söylemiştir.

Obvara pişirim tekniğinin uygulandığı bir diğer etkinlik ise, 6. Uluslararası Gölcük Seramik Sempozyumudur. Kocaeli Üniversitesi' nin 2016 yılında gerçekleştirmiş olduğu çalışmada çeşitli teknikler uygulanmış, etkinliğe katılan sanatçılar arasından Aydan Birdevrim ve Nejat Birdevrim sempozyum kapsamında obvara çalıştayını gerçekleştirmişlerdir.

2015, 2016 ve 2017 yıllarında obvara tekniğini öğrencilerle birlikte uygulayan, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik ve Cam Bölümü Öğr. Grv. Ergün Arda bu tekniğin önemini ve teknikle ilgili deneyimlerini şu şekilde özetlemektedir. “ Ülkemizde özellikle son 20 yılda popüler hale gelen alternatif pişirim teknikleri ile yapılan açık hava atölye çalışmaları geniş kitlelerin ilgisini çekmektedir. Bu ilginin öğrenciler üzerinde artması sonucu, 2000 yılında kurulmuş olan Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, SKSDB'na bağlı faaliyet gösteren öğrenci 'seramik ve cam topluluğu' 2010 yılından itibaren alternatif pişirim teknikleri alanında uygulamalar yapmaya başlamıştır. Ergün Arda ve ekibi 10-12 Ekim 2015 tarihlerinde Çanakkale'ye davet edilen Şirin Koçak ile 'naked raku' ve Metin Ertürk ile 'obvara' pişirim çalıştayını gerçekleştirmiştir.

ÇOMÜ'nün organize ettiği Bahar Şenlikleri'ne her sene katılan topluluk, 21-24 Mayıs 2015 ve takip eden 2016, 2017, 2018 yıllarında alternatif pişirim teknikleri uygulamaları içinde obvara tekniğine de her zaman yer vermiştir.

Alternatif pişirimler için kendi imal ettiğimiz, yüksekliği 60cm ve taban/ağız çapı 50cm olan cam yünü elyaftan yapılmış yuvarlak fırında obvara tekniği uygulanmıştır. Fırın derecesi 700-900 derecede iken fırın içinden maşa ile alınan eser, 1kg. un, 100 gr maya, 1 lt süt ve 9-10 lt su ile metal bir kovada önceden hazırlanmış olan solüsyona daldırılıp çıkartılarak seramik formların yüzeylerinde efektler elde edilerek uygulanmıştır. Solüsyon reçetesi ile oynanabilir. Maya yerine, mayalı içkiler de kullanılabilir. Solüsyon ne kadar uzun süre dinlendirilir ve mayalanma artırılırsa, efektlerde de değişkenlikler gözlemlenebilir. Öz ve biçim diyalektiği çerçevesinde bakıldığında, obvara tekniği seramik hayvan figürlerine uygulanırsa daha anlamlı hale gelmektedir.”

Resim 26,27,28,29 (Ergün Arda arşivinden) Etkinlik uygulamaları

Resim 30,31 – Ergün Arda Çalışmaları (Ergün Arda Arşivinden)

Yine 2015 yılında Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Avanos Seramik Uygulama ve araştırma Merkezi tarafından 3. Ulusal Alternatif Seramik Pişirim Çalıştayı gerçekleştirilmiştir. Her pişirimde olduğu gibi bu pişirimde de özel reçetelerden oluşan astarlar ve mayalanmış organik malzemeler kullanılmıştır. Ürünler 850–980 derece aralığında fırınlanarak, yüzeylerde artistik dokular elde edilmiştir.

Resim 32 - <https://asem.nevsehir.edu.tr/tr/9593> - 15 Kasım 2018

SONUÇ

Unutulmaya başlayan obrava pişirim tekniği, yakın tarihlerde yeniden ve dünyanın birçok bölgesinde seramik sanatçıları tarafından uygulanmaya başlanmıştır.

Obvara Pişirim Tekniği' nin günümüzde devam etmesi ve yaygınlaşması için Aleksandır Poverin çeşitli çalışmalar yapmaktadır. Doğu Avrupa'da Orta çağ boyunca devam eden bu pişirim tekniği, günümüzde seramik sanatçıları tarafından oldukça ilgi gören bir teknik haline gelmiştir. Hızla gelişen iletişim çağında yapılan sempozyumlar, workshop lar bu tekniğin hızla yayılmasını sağlarken, çağdaş seramik sanatçıları da tekniği çalışmalarında uygulamaktadırlar. Günümüz seramik sanatçıları, Obvara tekniğini hem estetik hem de yüzeysel etkiler elde etmek için uygulamaya ve araştırmaya devam etmektedirler. Obvara pişirim tekniği gelecekte de seramik sanatçılarına ilham verecek ve uygulanmaya devam edilecektir.

KAYNAKLAR

- Işıktan, Figen, (2011), "Geleneksel Bir Rus Seramik Pişirim/Dekor Tekniği-Obvarnaya", 5. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu (2011), Eskişehir Tepebaşı Belediyesi yayını, s. 217-230, Eskişehir
- Acartürk, Buket; Timurkaan, Rümeyya, (2016), "Alternatif Pişirim Tekniği Obvara'da Organik Malzeme", 10. Uluslararası Eskişehir Pişmiş Toprak Sempozyumu (2016), Eskişehir Tepebaşı Belediyesi yayını, s. 867-886, Eskişehir
- İrdelp, İ.,V., (2016),"Obvara Pişirim Tekniği", , (Ed. Emet Egemen Aslan, Kaan Canduran), Pişirim Teknikleri ve Fırınları, s.84-87
- Ertürk,M.,Görkem,Ö., (2014), "Obvara Pişirim Tekniği", Seminer, Uşak Üniversitesi G.S.F. <https://www.thesprucecrafts.com/obvara-firing-and-how-to-do-it-4071913> - 31 Ekim 2018

- <https://www.marciaselsorstudio.com/obvara.html> - 31 Ekim 2018
- http://www.burakltd.com/web/?page_id=33 – 3 Kasım 2018
- <http://idealonline.com.tr/IdealOnline/lookAtPublications/bookPartDetail> - 15 Eylül 2018
- <https://www.marciaselsorstudio.com/obvara.html> - 03 Kasım 2018
- <http://janejermynceramics.com/india> - 15 Eylül 2018
- <https://www.millcovegallery.com/jane-jermyn/> - 15 Eylül 2018
- <http://www.cornerhousegallery.com/karen-sands/> - 21 Ekim 2018
- <http://mtnerturk.wixsite.com/metinerturkceramic/about> - 1 Kasım 2018
- <http://www.hurriyet.com.tr/oğrenciler-obvara-teknigiyle-uretti-40613519> - 15 Kasım 2018
- <http://www.seramikturkiye.net/?p=3392> – 03 Kasım 2018
- <http://www.sabah.com.tr/kultur-sanat/2015/10/20/un-sut-ve-mayadan-seramik> - 21 Ekim 2018
- <http://galerisoyut.com.tr/betul-demir-karakaya-2015/> - 15 Kasım 2018
- <http://www.avanosgazetesi.com/haber-avanos-ta-alternatif-seramik-pisirim-calistayi-gerceklestirildi-4908.html> - 18 Ağustos 2018